

te nadloge ali ne. Gledati morajo posebno pazljivo na robove krompirjevega perja, kajti ta mrčes najprej začne okrajke perja žreti. Če pa kdo sam ni v stanu zapaziti to uimo, pa sumiči, da jo ima na svojem polji, naj nemudoma naznani to županstvu in pa okrajnemu glavarstvu.

Ministerstvo se nadja, da bodo še posebno duhovni gospodje, župani, učitelji in vsi natoroznanci to sila važno zadevo v svojo skrb vzeli.

O uravnavi gruntnega davka.

Z Gorenskega 28. aprila.

V svojem predzadnjem listu so nam „Novice“ prinesle važno novico, da namreč se ima postava od 24. maja 1869. leta o zadevi vcenitve zemljišč nekoliko predrugačiti, in sicer zato, da se s tem zmanjšajo stroški vcenitve, vcenitev pa hitrejšje izvrši.

Ker smo imeli priložnost s premembami predložene postave nekoliko se soznani, naj nam bode tedaj dovoljeno, o njej tu nekoliko spregovoriti.

Tudi mi smo za to — in kdo bi ne bil — da se država stroškov varuje karkoli je le mogoče, ker vsa državna plačila zadenejo naposled davkoplačevalce, vsaj oni imajo dolžnost, polniti dotične blagajnice s svojimi doneski. Tudi to nam je vseč, da se vcenitev zemljišč hitro izvrši in s tem zlasti tistim poljedelcem pretežka bremena polajšajo, ki so z gruntnim davkom preobloženi.

Dasiravno nam pa nova postava z manjšimi stroški hitrejšjo izvršbo vcenitve obeta, se vendar-le nikakor ne moremo sprijazniti z njo, kajti v njej se nahajajo naredbe, katere nam prav nič niso po volji, in se vsled tega zelo bojimo, da ne pridemo iz dežja pod kap.

Ne dopada nam to, da se od vcenitve odrinejo po ljudstvu izvoljeni vcenilci, in se vcenitev prepusti samovolji poročevalčev (referentovi). Kdo neki nam je porok, da bo poročevalec vcenitev na enak način nadaljeval, kakor so jo izvoljeni vcenilci dosedaj izvrševali, in kdo ga bode izmed poljedelcev pri tem kontroliral, če župan ali pa tisti zaupni možje, ki jih župan v poročevalčevo spremstvo odloči, nimajo odločilnega glasa. Ali se po tem takem ni bati, da referentova vcenitev utegne dosti drugačna biti, kakor so vcenitve vcenilcev? in ali ne bode že to dosti zmešnjave učinilo?

Mi poljedelci, ki plačujemo davek, mislimo, da imamo prav tako pravico do kontrole pri vcenitvi zemljišč, kakor jo ima vlada. Dosedaj je ta nasprotna kontrola obstala v tem, da sta izvoljena vcenilca vsako parcelo posebej vcenila, referent je imel pa pravico, temu ugovarjati, kar se mu ni zdelo prav. O takih razlikah je potem okrajna cenitvena komisija končno razsojevala, čegavo je pravo; ona je imela pa tudi oblast, če je za potrebno spoznala, dotične kose po svojih poslancih še enkrat pregledati. Kako se pa hoče okrajna vcenitvena komisija vprihodnje o tem prepričati, ali je poročevalec (referent) zemljišča prav vcenil ali ne, ker ne bo imela pri vcenitvi nobenega zastopnika, ima pa vendar dolžnost, poročevalčevo delo pri zeleni mizi pregledati in ga odobriti, pravice pa nima o kakem pomisliku dotično zemljišče po svojih poslancih pregledati. Kako jej bo tedaj mogoče, z dobro vestjo poročevalčevo delo odobriti?!

Ravno tako se nam napačno zdi razpust deželne cenitvene komisije po dovršeni vcenitvi zemljišč in pa vmestjenje posebne reklamacijske komisije. Udje deželne cenitvene komisije so namreč po deželi o cenilnih zadevah že nekoliko popotovali, s svojo pričujočnostjo se tu in tam vcenitve vdeležili, tudi

na meji dežele naše s komisijami sosednih deželá tu in tam zemljišča pregledovali, in se tedaj prepričati mogli, kakošen svet je tu, kakošen tam, ali so si nasprotnne vrstilne tarife v pravi primeri, pa tudi ogle-danim zemljiščem primerne, in ali se vcenitev posamesnih zemljišč tudi prav izvršuje itd.; oni so tedaj več ali manj v vsem že informirani, in mogoče jim je ob svojem času, kedar pridejo kaki ugovori zoper vcenitev deželni cenitveni komisiji v razsodbo, z dobro vestjo določiti, kaj je prav in kaj ne. In ti o poglavitnih rečeh že dobro podučeni možje naj po dovršeni vcenitvi odstopijo in drugim prostor naredé, izmed katerih morebiti nobeden dosedaj s vcenitvijo zemljišč prav nič opraviti ni imel, pa bi vendar razsojeval vgovore (reklamacije)! — Ali se v viših krogih res misli, da udji okrajnih in deželnih cenitvenih komisij svojo deželo res tako natanko poznajo, da je vsakemu mogoče, o vsaki parceli, če tudi je ni videl, izreči, ali je v pravi dobroti razred postavljena ali ne, in gledé na vrstilno tarifo prav vcenjena ali ne. Brez strahu smemo trditi, da tacega moža ni še mati rodila, in da ga ni pod solncem; kajti imeti bo moral Božjo lažnost vsega-vedečnosti! Mi pa tudi jako dvomimo, da bi se v deželi naši našli možje, kateri bi se brez poznanja dotične stvari postopili razsodbe o tako važni zadevi, ki tako globoko v življenje naše sega.

Ker so okrajne cenitvene komisije pri vcenitvi posamesnih zemljišč po izvoljenih cenilcih zastopane, vlada pa po svojem poročevalcu, in ker so ti dotična zemljišča od kosa do kosa natanko pregledali in vcenili, tedaj oni najboljše zemljišča poznajo, kakošna da so, more tedaj tudi le okrajna cenitvena komisija iz lastnega prepričanja prevdariti in določiti, ali je v njenem okrogu tudi vse prav vcenjeno; zato naj se tudi njej pravica o razsodbi pritožeb zoper vcenitev v prvi stopinji pridrži, o katerih pritožbah naj končno deželna cenitvena komisija odločuje takrat, kedar stranke z razsodbo okrajne cenitvene komisije niso zadovoljne, kakor to določuje postava od 24. maja 1869. leta.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* Ker se je goveja kuga prikazala okoli Beligrada na Srbskem, je vlada prepoved oklicala, da ne goveja živina ne drobnica, pa tudi kože, rogovi in druge stvari, po katerih se kužnina zatrosi, ne smejo čez mejo v Avstrijsko-ogerske dežele.

Podučne stvari.

Loterije — velike zapreke varčnosti ljudstva. *)

Da loterije ljudstvu niso le škodljive v moralnem, temuč tudi v gospodarstvenem oziru, to je resnica že davno povsod spoznana; žalibog! da le vlade tega dejansko spoznavati nočejo s tem, da bi povsod odpravile loterije. Vlade dobro vedó, kam kvartopirca strast kvartanja večkrat pripelje, zato prepovedujejo skrivne banke, zato preganjajo in kaznujejo igre na srečo ali hasardiranje, vendar pa same delajo, kar prepovedujejo ljudém. V vsakem kotu namreč nahajamo te brloge z napisom: „cesarska kralj. loterija“, kamor ljudstvo, in to večidel najbolj ubožno ljudstvo, svoj zadnji groš nese.

*) Po članku: „Die Wirkung des Lotto's auf das Sparen“ v „Neue illust. Zeit.“

Ozrimo se po deželah našega cesarstva in po družih tujih deželah, da vidimo, v kakošni primeri so tu in tam hranilnice (šparkase) z loterijami, ali z družimi besedami rečeno: koliko prilik ima ljudstvo, da nosi svoj denar v šparovko, koliko pa, da ga nese v loterijo. Na veliko žalost vidi človekoljub, da v Avstriji ima ljudstvo veliko veliko več prilik, denar z igro v loteriji zapravljati, kakor ga v hranilnicah nakladati na korist sebi, svojim in v obče narodnemu gospodarstvu.

Poglejmo v doljno Avstrijo. Tu vsake pol štirjaške milje stakne človek loterijo, zato je pa tukaj strast loterijska taka, da je po zapiskih dokazano, da vsak odrašen človek v doljni Avstriji igra pri vsakem Dunajskem srečkanji. Na Koroškem in Kranjskem imamo na 41 štirjaških miljah 1 hranilnico, loterijo pa že na vsake polčetrte štirjaške milje. Na Primorskem je 1 hranilnica na vsacih 72 štirj. miljah, loterija pa že na 2 štirj. miljah. V Galiciji imajo 1 hranilnico na 124 štirj. miljah, vsake 3 milje pa že loterijo.

Al ne kaže ta razmera med hranilnicami in loterijami, da se ljudstvo mora nagniti bolj k zapravljivosti po loterijah, kakor k varčnosti po hranilnicah, ker une ima povsod skoro pred nosom, do teh pa mora storiti dolga pota.

V družih državah so vpeljali in še zmirom vpeljujejo take naprave, po katerih je ljudstvu mogoče, prihranjeni svoj denar brez daljnih potov dati v hranilnico. Tako, na priliko, na Angleškem, Francoskem, v Belgiji, Holandiji in na Laškem so pošte namestnice hranilnic, one sprejemajo denar, ki ga ta ali uni v hranilnici naložiti hoče. Prusija in Švajca ste pa še dalje šli s hranilničnimi napravami; tukaj namreč potujejo uradniki hranilnic križem po deželi in se v odločenih dnevih ustavljajo v različnih krajih, kjer v hišah županov ali pa sodnij sprejemajo hranilnicam namenjene vloge.

Po teh potih skušajo druge kulturne države ljudstvo k varčnosti napeljavati, — Avstrija pa gre prav narobe pot: loterij veliko, hranilničnih naprav pa celó malo. Da je to resnica, kažejo nam sledeči izgledi:

Primera hranilničnih naprav
v različnih državah.

Leta:	Države:	Število hranilničnih naprav	Hranilnične naprave po štirjaških miljah	Hranilničnih naprav na 100.000 prebivalcev
1875	Angleško	9943	0. ⁹⁹	18. ⁴²
1875	Belgija	623	0. ⁸⁶	12. ⁴⁶
1872	Švajca	312	2. ⁵⁰	11. ⁶⁹
1875	Prusija	1004	6. ⁵⁰	3. ⁹¹
1875	Francosko	1227	7. ⁸⁸	3. ⁴⁰
1875	Laško	326	16. ⁵⁰	1. ²⁵
1876	Laško	1708	3. ¹⁵	6. ³³
1875	Avstrija	289	19.—	1. ³⁵

Največ hranilničnih naprav imate po takem Belgija in Angleška. Ko je pri nas v Avstriji na vsaki štirjaški milji ena loterija, je na Angleškem in v Belgiji na 1 štirjaški milji ena hranilnica in še več. Po prostoru blizo tako velika Anglija ima 33 krat več hranilničnih naprav, kakor Avstrija, 10krat manjša Belgija pa jih ima dvakrat toliko.

Celó Italija, katera v gospodarstvenem oziru stoji pod Avstrijo, je leta 1876. število hranilničnih vložnic pomnožila za 1382, lansko leto pa za blizo 600.

Vse to kaže grozen razloček med Avstrijo in drugimi državami.

Tudi v tem oziru, če loterije smatrajo za naprave, katere državi davek donašajo, niso one prav nič vredne, zakaj? — zato, ker od tega denarja, ki ga ljudje v loterijo nesó, ne pride državni blagajnici več kot tretji del na dobro, — $6\frac{1}{4}$ odstotkov požró stroški loterijski, ostanek, to je, blizo 60 odstotkov, pa se potrosi za dobitke, ki jih vloví le malo ljudi zato, ker število dobitkov poprek znaša le $1\frac{1}{2}$ odstotka loterijskih vlog. Zato, da je leta 1876. državni blagajnici v Avstriji doteklo okoli 8 milijonov goldinarjev, so ljudje, in to po večem delu malopremožni, v loterijo nesli celih 23 milijonov goldinarjev! Ali je po takem kaj več nespametnega na svetu? Vsak drug davek, za katerega bi ljudje izdali omenjenih 23 milijonov, bi državi vsako leto donašal okoli 10 milijonov gold.

V Avstriji in Nemčiji se ponavljajo že leta in leta glasi za odpravo loterij, al žalibog! vsi ti glasi bili so dozda glasi upijočega v puščavi, le zato, da bi državni dohodki ne trpeli škode, čeravno so prav krvav denar, ki ljudstvo demoralizira in mnoge v loterijo zagrizene osebe v revščino pehá.

Čudno je vrh vsega pa še to, da loterij odpraviti ni bilo mogoče do sedaj niti v Avstriji, ki se ima vsako leto boriti z denarno primanjkvavo, niti v Prusiji, v kateri so državne finance v boljem redu in kjer so davki nižji kakor v Avstriji.

Če države že nočejo loterij odpraviti, bi vsaj lahko loterijsko strast zdatno zatirale po mnozih potih, na priliko, da bi se postavno določil najmanjši znesek, ki se more v loterijo staviti (na priliko 2 gld.), — da vsak bi smel le edino v loterijo svojega stanova-lišča staviti, pa ne drugam, — da bi število loterij se ne smelo množiti. Najzdatnejši pripomoček pa ljudstvo napotiti na varčnost in odvrtiti ga od loterijske zapravljivosti bil bi gotovo ta, da se, kar največ mogoče, pomnožijo hranilnične naprave in sicer v podobi poštnih in šolskih hranilnic in da bi hranilnični uradniki potovali po deželi in sprejemali od ljudi majhne ali večje zneske, ki jih hočejo naložiti v hranilnici. Sploh bi se moralo postavodajstvo (državni in deželni zbori) brigati za osnovo mnogih hranilnic.

Dajte ljudstvu prilik obilo za varčno gospodarstvo (šparanje), pa se bode odtegnilo zapravljivosti, katero najbolj podpirajo nesrečne loterije!

Blaznice (norišnice),

kakoršne morajo biti, in kaj je njih namen.

Spisal dr. Karol Bleiweis, primarij deželne blaznice Kranjske.

(Dalje.)

Nalog blaznic je tedaj dvojni: 1) ozdravljive bolnike popolnem ozdraviti, 2) pri neozdravljivih delati na to, da se odpravijo vsaj najbolj nadležne prikazni; če pa so popolnem neozdravljivi, oskrbeti jim primerno postrežbo.

Po teh načelih se ravna v blaznicah ozdravljevanje blaznih, pri katerih se nikdar ne sme pozabiti, da so telesno, to je, na čutnicah in možganih bolni. Razume se tedaj zato samo po sebi, da se nič ne doseže s kreganjem, žuganjem in opominjevanjem, ampak da le s previdnim zdravniškim ravnanjem se dá kaj doseči.

Tu ni kraj, naštevati zdravila, raznovrstne kopelje